

POSTANOWIENIE

Dnia 28 czerwca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)
SSN Bogusław Cudowski (sprawozdawca)
SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z odwołania A.T.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o podleganie właściwemu ustawodawstwu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 28 czerwca 2016 r.,
zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego
z dnia 21 grudnia 2015 r.,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Decyzją z 6 czerwca 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych stwierdził, że od 1 sierpnia 2012 r. A. T. podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych.

Wnioskodawca odwołał się od ww. decyzji, żądając jej uchylenia i orzeczenia, że od 1 sierpnia 2012 r. podlega ustawodawstwu słowackiemu w zakresie ubezpieczeń, względnie o uchylenie zaskarżonej decyzji i przekazanie sprawy organowi rentowemu.

Sąd Okręgowy w C. wyrokiem z 19 listopada 2014 r. oddalił odwołanie. Ustalił, że A. T. od 9 sierpnia 2010 r. prowadzi działalność gospodarczą pod firmę usługową „T.” w zakresie usług remontowo-budowlanych. Miejszem prowadzenia

działalności gospodarczej jest Polska. Z dniem 1 sierpnia 2012 r. odwołujący zawarł ze spółką L. s.r.o. z siedzibą w Ć., Republika Słowacka umowę o pracę, na podstawie, której powierzono mu pracę promotora usług i produktów świadczonych przez pracodawcę albo klientów pracodawcy. W umowie postanowiono, że miejscem pracy jest Republika Słowacka oraz, że za świadczoną pracę należy się wynagrodzenie w wysokości 40 euro, niemniej jednak niż kwota w wysokości minimalnego wynagrodzenia wskazanego dla 3 stopnia trudności miejsca pracy w trybie § 120 Kodeksu pracy. Czas pracy ustalono na 1 godzinę tygodniowo, po zmianie umowy - 10 godzin miesięcznie. W dniu 19 lutego 2013 r. A. T. wystąpił o ustalenie właściwego ustawodawstwa ze względu na podjęcie zatrudnienia na terytorium Republiki Słowackiej w L. s.r.o. Organ rentowy pismem z 7 października 2013 r. tymczasowo ustalił, że wnioskodawca podlega ustawodawstwu słowackiemu z zakresu ubezpieczeń społecznym. Słowacka instytucja ubezpieczeniowa pismem z 21 października 2013 r. nie zaakceptowała zastosowania ustawodawstwa słowackiego w zakresie ubezpieczeń społecznych dla A. T. od 1 sierpnia 2012 r. wskazując, że na podstawie kontroli przeprowadzonej przez właściwy oddział słowackiej instytucji ubezpieczeniowej oraz Państwowy Inspektorat Pracy stwierdzono, że spółka L. posiada jedynie wirtualny adres i na terytorium Republiki Słowackiej nie ma miejsca faktyczne wykonywania czynności przez jej pracowników. Organ rentowy pismem z 25 lutego 2014 r. poinformował wnioskodawcę i słowacką instytucję ubezpieczeniową, że od 1 sierpnia 2012 r. A. T. podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych. A. T. pismem z 3 marca 2014 r. ponownie wniósł o ustalenie dla niego słowackiego ustawodawstwa z zakresu ubezpieczeń społecznych od 1 sierpnia 2012 r., załączając do wniosku kopie kwartalnych raportów z wykonywania pracy, potwierdzenie pobytu w hotelu, dokumentację z przebiegu zatrudnienia oraz zaświadczenie wydane przez słowackiego pracodawcę. Domagał się przesłania złożonej dokumentacji słowackiej instytucji ubezpieczeniowej. Pismem z 2 kwietnia 2014 r. poinformowano A. T. o przesłaniu przedłożonych dokumentów słowackiej instytucji ubezpieczeniowej. Wyjaśniono także, że ustalenie polskiego ustawodawstwa z zakresu ubezpieczeń społecznych ma charakter tymczasowy i

stanie się ostateczne w terminie 2 miesięcy od daty poinformowania słowackiej instytucji ubezpieczeniowej.

Sąd Okręgowy stwierdził, że przyjęcie ustawodawstwa polskiego nastąpiło w wyniku zastosowania trybu przewidzianego w art. 16 rozporządzenia nr 987/2009. Uzgodnienia pomiędzy instytucją polską i słowacką doprowadziły do odmowy objęcia wnioskodawcy ubezpieczeniami społecznymi z tytułu zawartej umowy o pracę z L. s.r.o., w konsekwencji czego do ustalenia, że w rozważanym okresie podlegał on wyłącznie ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce. Zdaniem Sądu Okręgowego zaskarżona decyzja nie została wydana w oparciu o niepełne postępowanie dowodowe, ponieważ dokumenty złożone przez wnioskodawcę 3 marca 2014 r. zostały przesłane do słowackiej instytucji ubezpieczeniowej, a ta do dnia wydania zaskarżonej decyzji nie zmieniła swojego stanowiska w zakresie braku podstaw do objęcia wnioskodawcy słowackim ubezpieczeniem społecznym.

Sąd Apelacyjny, po rozpatrzeniu apelacji odwołującego się, wyrokiem z 21 grudnia 2015 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego w C. wraz z poprzedzającą go decyzją organu rentowego i przekazał sprawę bezpośrednio Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych do ponownego rozpoznania. Sąd Apelacyjny stwierdził, że przedwczesnym było wydanie zaskarżonej decyzji w sytuacji, gdy wnioskodawca przedstawił dowody na okoliczność wykonywania pracy na rzecz słowackiego pracodawcy. Wskazał, że organ rentowy niesłusznie stwierdził w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji, że Socialna Poistovna w piśmie z 21 października 2013 r. wskazała, że w L. s.r.o. nie dochodzi do realnego wykonywania pracy przez pracowników i że te osoby nie podlegają słowackim przepisom prawnym. W ocenie Sądu, skoro słowacka instytucja ubezpieczeniowa w piśmie tym stwierdziła, że L. s.r.o. jest firmą „skrzynkową” i na terenie Republiki Słowackiej nie dochodzi o realnego wykonywania czynności przez pracowników, to w ogóle nie oceniła czy przedstawiona przez wnioskodawcę dokumentacja uzasadniała konstatację, że także w przypadku ubezpieczonego nie można uznać, że faktycznie do 1 sierpnia 2012 r. świadczył pracę w ramach stosunku pracy. Sąd wskazał, że skoro ubezpieczony ponownie domagając się ustalenia jako właściwego ustawodawstwa słowackiego, przedstawił dodatkowe dowody, mające przemawiać za

wykonywaniem na rzecz słowackiego pracodawcy umowy o pracę, to organ rentowy powinien był ustalić jako mające zastosowanie ustawodawstwo słowackiego, a Socialna Poistovna powiadomiona o takim ustaleniu, zajęłaby wówczas stanowisko, dokonując oceny przedłożonych przez ubezpieczonego dowodów. Sąd stwierdził, że koniecznym będzie ponowne podjęcie kontaktu z właściwą instytucją państwa słowackiego celem weryfikacji przedłożonej przez wnioskodawcę dokumentacji na okoliczność wykonywania przez niego pracy na rzecz L. s.r.o. Podkreślił, że organ rentowy nie jest władny dokonać jakiegokolwiek oceny umowy o pracę łączącej apelującego ze słowackim przedsiębiorcą, w tym uznania przedmiotowej umowy za marginalną.

Rozstrzygnięcie Sądu Apelacyjnego zaskarżył organ rentowy w całości, zarzucając mu naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. i art. 477^{14a} k.p.c. przez brak orzeczenia co do istoty sprawy w sytuacji, gdy zebrany materiał dowodowy pozwalał na ustalenie stanu faktycznego sprawy i nie wymagał przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

W uzasadnieniu zażalenia organ rentowy nie zgodził się ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego, że w tej sprawie powstała konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Organ podkreślił, że nawiązał kontakt ze słowacką instytucją ubezpieczeniową, przekazał jej dodatkowe dokumenty złożone przez ubezpieczonego w dniu 8 kwietnia 2014 r. i nie spowodowało to zmiany jej stanowiska co do zatrudnienia ubezpieczonego na terytorium Republiki Słowackiej. Trudno zatem zakładać, że zmieni ona stanowisko, jeżeli otrzyma te same dokumenty ponownie. Organ rentowy wskazał, że w tej sprawie należy przyjąć, że dokumenty przedstawione przez wnioskodawcę zostały ocenione przez instytucję słowacką, co jednak nie doprowadziło do zmiany jej stanowiska.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy, zważył, co następuje:

Na wstępie należy wskazać, przywołując utrwalone w judykaturze stanowisko, że wyrok sądu odwoławczego uchylający wyrok sądu pierwszej

instancji i poprzedzającą go decyzję organu rentowego z przekazaniem sprawy do rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu jest zaskarżalny zażaleniem w trybie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., a również, że art. 477^{14a} k.p.c. nie ma samodzielnego bytu i jego zastosowanie wymaga w pierwszej kolejności spełnienia warunków z art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c., czyli zaistnienia przesłanek uzasadniających uwzględnienie apelacji przez uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji (por. postanowienia SN: z 17 października 2011 r., I UZ 33/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 274; z 30 października 2012 r., II UZ 50/12, OSNP 2013 nr 23-24, poz. 289; z 19 listopada 2013 r., I UZ 40/13, LEX nr 1555391; z 27 listopada 2014 r., III UZ 12/14, LEX nr 1628950).

Z powyższego wynika, że zażalenie organu rentowego jest dopuszczalne i podlega rozpoznaniu, a przy jego rozpoznaniu Sąd Najwyższy bada wyłącznie prawidłowość zastosowania art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. i nie rozpoznaje żadnych innych zarzutów (por. postanowienie SN z 30 października 2012 r., II UZ 49/12, LEX nr 1619787).

Skarżący zarzucił naruszenie przez Sąd Apelacyjny art. 386 § 4 k.p.c. oraz art. 477^{14a} k.p.c. poprzez brak orzeczenia co do istoty sprawy, w sytuacji, gdy zebrany materiał dowodowy pozwalał na ustalenie stanu faktycznego sprawy i nie wymagał przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Rozważenie tego zarzutu wymaga uwzględnienia specyfiki sprawy o ustalenie właściwego ustawodawstwa z zakresu zabezpieczenia społecznej, wynikającej z konieczności zastosowania przez organ rentowy regulacji unijnych dotyczących koordynowania systemów zabezpieczenia społecznego. Analiza tych regulacji pozwoli ocenić czy w sprawie tej zaistniała podstawa do uchylenia wyroku Sądu Okręgowego i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu na podstawie art. 477^{14a} k.p.c.

Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego państw członkowskich Unii Europejskiej opiera się na zasadzie, że osoby przemieszczające się na terytorium Unii Europejskiej podlegają systemowi zabezpieczenia społecznego tylko jednego państwa członkowskiego (art. 11 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (tekst mający znaczenie dla

EOG i Szwajcarii) – Dz.Urz.UE.L.2004.166., s. 1, Polskie wydanie specjalne rozdz. 5, tom 5, s.72, dalej „Rozporządzenie nr 883/2004”. Zasada ta ma zapobiec wystąpieniu zbiegu mających zastosowanie przepisów ustawodawstw krajowych oraz komplikacji, które mogłyby z tego wyniknąć (zob. pkt 15 preambuły do Rozporządzenia nr 883/2004).

W okolicznościach tej sprawy zasadą, która mogła mieć zastosowanie przy wyborze jednego z dwóch ustawodawstw z zakresu zabezpieczenia społecznego, jest zasada koordynacji określona w art. 13 ust. 3 Rozporządzenia nr 883/2004. Zgodnie z tym przepisem osoba, która normalnie wykonuje pracę najemną i pracę na własny rachunek w różnych państwach członkowskich podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, w którym wykonuje swą pracę najemną. W celu zastosowania tej zasady regulacje unijne określają procedurę postępowania wyznaczonych instytucji ubezpieczeniowych zainteresowanych państwa członkowskich. Procedurę tę określa art. 16 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Tekst mający znaczenie dla EOG i dla Szwajcarii) – Dz.Urz.UE.L.2009.284, s. 1, dalej „Rozporządzenie nr 987/2009”. Dla ustalenia kompetencji organu rentowego oraz sądów polskich w zakresie ustalenia istnienia zatrudnienia pracowniczego w innym państwie członkowskim, odpowiednio możliwości zastosowania art. 13 ust. 3 Rozporządzenia nr 883/2004 przy ustalaniu ustawodawstwa właściwego dla ubezpieczonego mającego miejsce zamieszkania w Polsce oraz zastosowania poszczególnych etapów procedury opisanej w art. 16 Rozporządzenia nr 987/2009, istotne znaczenie ma stanowisko przyjęte w wyroku Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12 (OSNP 2014 nr 3, poz. 47). Sąd Najwyższy stwierdził, że nie jest dopuszczalna ocena stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim przez instytucję miejsca zamieszkania osoby wnoszącej o ustalenie właściwego ustawodawstwa, ponieważ stwierdzenia spełnienia warunków ubezpieczenia społecznego w systemie prawnym państwa wykonywania pracy podlegającym koordynacji na podstawie Rozporządzenia nr 883/2004 dokonują organy właściwe do stosowania tego prawa. Oznacza to, że polski organ rentowy (jako instytucja

właściwa według miejsca zamieszkania wnioskodawcy) nie ma kompetencji do oceny spełnienia warunków objęcia wnioskodawcy ubezpieczeniem społecznym w innym państwie członkowskim z tytułu wykonywania tam pracy najemnej. Z powyższego wynika, że do organu rentowego, jak również do sądu polskiego, należy przede wszystkim ustalenie, czy osoba uprawniona podlega ubezpieczeniu społecznemu w danym państwie członkowskim, a nie ustalenie czy ważnym jest stosunek prawny będący podstawą objęcia jej ubezpieczeniem społecznym w tym państwie. Jeżeli organ rentowy poweźmie wątpliwości co do ważności stosunku prawnego będącego podstawą objęcia tytułem ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim w ramach postępowania w przedmiocie ustalenia ustawodawstwa właściwego, to nie może samodzielnie przesądzać tej kwestii (por. K. Ślęzak, *Podleganie ubezpieczeniu społecznemu w przypadku jednoczesnego wykonywania pracy i prowadzenia działalności gospodarczej na terytorium przynajmniej dwóch państw członkowskich UE*, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2013 nr 11, s. 33). Powyższe stanowisko ma swoje uzasadnienie w art. 1 pkt a Rozporządzenia nr 883/2004, który na potrzeby zastosowania tego Rozporządzenia definiuje pojęcie „pracy najemnej”. Zgodnie z tym przepisem przez „pracę najemną” rozumie się wszelką pracę lub sytuację równoważną, traktowaną jako taką do celów stosowania ustawodawstwa w zakresie zabezpieczenia społecznego państwa członkowskiego, w którym taka praca lub sytuacja równoważna ma miejsce. Jest ono również zgodne ze stanowiskiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (por. przykładowo wyrok ETS z 15 grudnia 1976 r., C-39/76, *Metaalnijverheid v Mouthaan*, ECR 1976, s. 1901, § 7-10; wyrok ETS z 30 stycznia 1997 r., C-221/95, *Inasti v Hervein and Hervillier*, ECR 1997, s. 635, § 15-22).

Uwzględniając powyższe, odnosząc się do okoliczności tej sprawy i zarzutu naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. oraz art. 477^{14a} k.p.c., skoro wnioskodawca pismem z 3 marca 2014 r. wniósł o ustalenie dla niego słowackiego ustawodawstwa z zakresu ubezpieczeń społecznych od 1 sierpnia 2012 r., załączając do wniosku dokumenty świadczące o wykonywaniu tam pracy na podstawie umowy o pracę, to ocena tych dokumentów w celu ustalenia czy świadczył *pracę najemną* na terytorium Republiki Słowackiej w rozumieniu Rozporządzenia nr 883/2004, która to

praca najemna stanowi tytuł do objęcia go tam ubezpieczeniem społecznym, nie leży w zakresie kompetencji polskiego organu rentowego. W tej sprawie, natomiast, organ rentowy ustalił, tymczasowo, że właściwym jest polskie ustawodawstwo. Prowadzi to do wniosku, że organ rentowy, pomimo że nie miał do tego kompetencji, stwierdził, że przedstawiona przez wnioskodawcę dokumentacja nie stanowi podstawy do objęcia go słowackim ubezpieczeniem społecznym z tytułu wykonywania tam pracy najemnej. W tych okolicznościach, zdaniem Sądu Najwyższego, Sąd Apelacyjny słusznie przyjął, że stanowisko organu rentowego było przedwczesne.

Uwzględniając z kolei brak kompetencji Sądu Apelacyjnego w zakresie ustalenia na podstawie przedstawionej przez wnioskodawcę dokumentacji, czy podlega on od 1 sierpnia 2012 r. słowackiemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu wykonywania tam pracy najemnej definiowanej zgodnie z art. 1 pkt a Rozporządzenia nr 883/2004 według prawa słowackiego, Sąd ten nie mógł orzec o istocie sprawy, to jest rozstrzygnąć, które z dwóch ustawodawstw z zakresu zabezpieczenia społecznego polskie czy słowackie - jest właściwe. Tym samym uzasadnionym było uchylenie zaskarżonego wyroku oraz przekazanie sprawy organowi rentowemu na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. celem zastosowania przez ten organ procedury określonej w art. 16 Rozporządzenia nr 987/2009. Inne rozstrzygnięcie kolidowałoby z założeniami, na jakich opiera się unijny system koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Mając na względzie powyższe, na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z 394¹ § 3 k.p.c. Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji.